

Petrarca és a magyar költők

I. Petrarca magyarországi fortunája

Olaszországban és szerte a világon a múlt évben megemlékeztek Francesco Petrarca halálának 650. évfordulójáról.¹ Petrarcát Magyarországon egészen a 18. század végéig nem a szerelem nagy költőjeként, hanem elsősorban latin versei, a szintén latinul írt humanista levelei és erkölcsfilozófiai tanulmányai alapján ismerték. Természetesen az Itáliát megjárt magyarok, Janus Pannonius és az olasz egyetemeken tanuló diákok, illetve a magyar humanisták közül többen ismerhették Petrarca a „vulgáris”, olasz nyelven írt költeményeit is. Balassi Bálint 16. századvégi szerelmi költészete az európai petrarkista költészet magyar remekműve, és az is lehetetlen, hogy az Ariostót, Tassót és Marinót olaszul olvasó Zrínyi ne olvasta volna Petrarca *Daloskönyvét*.² A 18. század közepéig azonban Magyarországon elsősorban Petrarca latinul írt erkölcsstani műveinek volt nagy olvasottsága.³

Mivel Balassi Bálint életében csak az *Istenes énekei* jelentek meg, és a Júliaciklus kéziratos versei majd kétszáz éven át szinte teljesen ismeretlenek voltak,

SÁRKÖZY PÉTER (1945) irodalomtörténész, a római La Sapienza Tudományegyetem magyar tanszékének nyugdíjas professzora.

- 1 November 7–9 között a Szegedi Egyetem Olasz Tanszéke és a budapesti Olasz Kulturális Intézet „Petrarca 650” címmel nemzetközi konferenciát rendezett a költő életművéről és szerelmi lírájának az európai költészetre gyakorolt hatásáról. Ez az írás az ott elhangzott előadás szerkesztett szövege.
- 2 Vö. Imre Sándor: *Az olasz költészet hatása a magyarra* (Budapesti Szemle, 1878), in Uő., *Irodalmi tanulmányok*. Budapest, 1897, II, 3–148.
- 3 Szauder József: *Petrarca Secretuma a XVII. századi magyar kultúrában*. In Uő: *Magyar irodalom – olasz irodalom*. Szerk. Sárközy P. Budapest, 2013, Argumentum, 15–28, Francesco Petrarca latin műveit a szegedi Lazi kiadó jelentette meg 1999–2018 között hat kötetben Lázár István Dávid és Szörényi László gondozásában. Petrarca életművét részletesen mutatja be a *Petrarca Kaulauz*. Szerk. Viktoria Kirkham – Armando Maggi, ford. Lengyel Réka. Budapest, 2018, Kortárs Kiadó.

csak 1874-ben kerültek elő egy másolatban,⁴ így a költő petrarkizmusa sokáig ismeretlen maradt. Petrarca olasz nyelven írt verseit csak a 18. század végén kezdték megismerni Magyarországon az európai szentimentalizmus századvégi nagy hullámának köszönhetően. Ekkor az összes európai író Petrarca verseket olvasott. Kármán József az *Uránia* folyóirat 1794. évi első számában közölte Petrarca *Chiare fresche e dolci acque* kezdetű canzonéját⁵ és négy Petrarca szonett prózafordítását, amelyekhez bevezető tanulmányt írt Petrarca provençai lakóhelyéről, Vacluse-ról.⁶ Az *Urániában* 1794-ben közölt regénye, a *Fanny hagyományai* is egy olasz Petrarca mottóval kezdődik.⁷ Kazinczy Ferenc nagyra tartotta Petrarca lírai költészetét, már első regényében, a *Bácsmegyei ösveszedett leveleiben* a főhős Petrarca verseinek olvasásában keres menedéket saját szenvedéseire. Maga is fordított Petrarca verseket, írt szonetteket és nagyon büszke volt arra, hogy a modern magyar költészetben meghonosította a szonett-formát. Ugyanakkor Petrarca verseinek magyar kiadására egészen a 19. század végéig várni kellett, ugyanúgy, mint Dante *Isteni színjátéka* és Boccaccio *Decameronjának* a fordítására is.

II. Két magyar petrarkista költő

Petrarca olasz nyelvű költészetének igazi magyarországi hatása azonban nem a fordításokban, hanem két magyar költő, Balassi Bálint és Kisfaludy Sándor életművében mutatkozott meg, és volt döntő hatású. Sem Balassi Bálint, sem Kisfaludy Sándor nem fordítottak le egyetlen Petrarca verset sem, de ők ketten nevezhetők a magyar irodalomban teljes joggal petrarkista költőnek. Mindketten Petrarcatól tanulták és vették át a szerelem modern felfogását, amelyben a költő szerelmének tárgya hús-vér nő, és nem a trubadúrköltők elvont ideája. Mindkét költőnk szerelmi lírája Petrarca vulgáris, azaz, olasz nyelven írt „szét-szór” verseinek, a reneszánsztól kezdve mindenki által *daloskönyvként* tisztelt *Canzoniere* (latin címén *Rerum vulgarium fragmenta*) hatására formálódott ki.

Igaz, Balassi Bálint esetében az irodalomtörténészek között sokáig tartott az a tévhit, hogy a költő petrarkista szerelmi költészete nem más, mint a trubadúr-költészet magyar változata, illetve, hogy szerelmi lírája a 16. századi neolatin

4 *Balassa-kódex*. Szerk. Varjas Béla. Budapest, 1944, MTA; Balassi Bálint: *Balassa-kódex*. Szerk. Vadai István – Tamás Zsuzsa. Budapest, 1994, Balassi Kiadó.

5 Sárközi György fordításában: „Üdítő, tiszta hullám, melyben megmerte kényes testét az egyetlen, kit nőnek érzek.” In *Petrarca Daloskönyve*. Ford. Sárközi György, szerk. Halász Gábor: Budapest, 1943, Franklin.

6 Vö. *Első folyóirataink: Uránia*. Szerk. Szilágyi Márton. Debrecen, 1999, Kossuth Egyetemi Kiadó.

7 „Non la conobbe il mondo mentre l'ebbe / Connobbil'io, che a pianger qui rimasi”, CCCXXXVIII. szonett. Keresztury Dezső fordításában: „Nem ismerte a világ, míg ővé volt, / csak én, ki itt maradtam őt siratni”, in *Francesco Petrarca Daloskönyve*. Szerk. Kardos Tibor. Budapest, 1967, Európa, 427.

petrarkista költők, Marullus, Angerianus és Johannes Secundus hatására alakult volna ki, hiszen hányatott élete után fennmaradt könyvtárában csak az ő köteteik voltak meg, de hiányzott a *Canzoniere*. (Viszont Báthory István gyulafehérvári vagy krakkói udvarának könyvtárában megvolt, miért ne olvasta volna, hiszen tudott olaszul.) Hála Waldapfel József,⁸ majd Bán Imre, Klaniczay Tibor, Amedeo Di Francesco, Armando Nuzzo és más kutatók tanulmányainak, valamint az MTA és a velencei Fondazione Cini alapítvány szervezésében 1970–2013 között rendezett olasz-magyar művelődéstörténeti konferenciasorozat 16. századdal foglalkozó köteteinek,⁹ megváltozott Balassi petrarkizmusának megítélése. Ráadásul a *Szép Magyar Komédia* 1958-ban a Fanchali Jób-kódexben történt felfedezése óta ez a kérdés egyértelműen eldőlt. Balassi színműve ugyanis Cristoforo Castelletti pásztorjátéka, az *Amarilli* olasz szövegének átírásával készült,¹⁰ és ez a tény bebizonyította, hogy Balassi tudott olaszul, és akkor miért is ne olvasta volna Petrarca olasz *Daloskönyvét* Báthory István gyulafehérvári vagy krakkói udvarában? Balassi pásztorjátéka annak ellenére, hogy fordítás-átdolgozás, joggal tekinthető Balassi költői életműve szerves részének, és annak előszava egyúttal bizonyítéka, hogy Balassi szerelmi költészete Petrarca verseinek és a 16. századi petrarkista verseket író neolatin költők latin verseinek együttes hatására alakult ki, és lett az európai petrarkista költészet első magyar műve.

Mivel Balassi Bálint Júlia-versei három évszázadon keresztül hozzáférhetetlenek voltak,¹¹ a magyar irodalomban nem őt, hanem egy másik, magyar költőt, a 18–19. század fordulóján alkotó Kisfaludy Sándort nevezték el „magyar Petrarcának”.

Kisfaludy Sándor a 19. század első felében, de legalábbis az első két évtizedben vitathatatlanul a legismertebb és a legnépszerűbb magyar költőnek számított nemcsak Magyarországon, hanem a külföldön is. Az 1801-ben megjelent, a Petrarca *Daloskönyvéhez* hasonló szerkezetű és témájú *Kesergő szerelem*, majd a hat évvel később a *Boldog szerelemmel* egy kötetbe szerkesztett két *Himfy*-ciklus óriási sikert aratott a korabeli olvasók körében. Ez volt ugyanis Magyarországon az első olyan verskötet, amely csak szerelmes versekből állt, hiszen Csokonai *Lilla ciklusa* négy évvel később posztumusz kiadásban jelent csak meg. A *Himfy*-versek Petrarca *Daloskönyvének* szerkesztését követve és a Petrarca-sonettek

8 Waldapfel József: *Balassi, Credulus és az olasz irodalom*. Budapest, 1938, Pallas, Irodalomtörténeti füzetek, 61.

9 *Venezia e Ungheria nel Rinascimento*, a cura di Vittore Branca, Firenze, L. Olschki, 1973; *Rapporti veneto-ungheresi all'epoca del Rinascimento*, a cura di Tibor Klaniczay e Péter Sárközy. Budapest, 1973, Akadémiai Kiadó.

10 Vö. Amedeo Di Francesco: *A pásztorjáték szerepe Balassi Bálint költői fejlődésében*. Budapest, 1979, Akadémiai. A római magyar tanszék szerkesztésében megjelent a *Szép Magyar Komédia* bilingvis kiadása Romina Cinanni fordításában, és mellékletben az *Amarilli* szövege is: Balassi Bálint: *Bella Commedia Ungherese*. Roma, 2004, Accademia d'Ungheria.

11 Balassi Bálint szerelmes verseinek szövege Szilády Áron kiadásában először 1879-ben jelentek meg.

formájában szólaltatták meg a szerelem érzéseit. Ennek köszönhetően a század elején nagy népszerűségnek örvendtek főleg a nőolvasók körében, annyira, hogy a *Himfy-szerelmei* kötet volt az első anyagilag is sikeres könyvkiadás Magyarországon.

III. Kisfaludy Sándor, a „magyar Petrarca”

A fiatal, huszonegy éves, akkor még göndör hajú, kékszemű fiatal testőrhadnagy, 1793-ban lett a bécsi Magyar Nemesi Testőrség tagja, ahol korábban a „testőr írók” (Orczy Lőrinc, majd Bessenyei György, Barcsay Ábrahám, Báróczy László) is szolgáltak. Az udvari szolgálat mellett a gyerekkora óta németül jól beszélő fiatal, aki a jezsuiták iskoláiban latin és görög auktorokat tanulmányozott, megtanult franciául és olaszul, részt vett a bécsi társasági életben. Megismerkedett a Bécsben élő magyar írókkal és költőkkel (köztük későbbi jó barátjával, Batsányi Jánossal), sokat olvasott, és latin, francia és olasz verseket fodított. A Császárváros legszebb és leghíresebb olasz-spanyol táncosnőjének, Viganóné Maria Medinának lett az udvarlója, aki kétévi kapcsolatuk alatt megismertette az olasz nyelvvel és irodalommal is. Az itáliai napóleoni háború kitörésekor Kisfaludy Sándort 1796 elején áthelyezték az észak-olaszországi hadjáratba induló egyik gyalogezeredbe. Három hónapig tartó észak-olaszországi művészi élményekben és szerelmi kalandokban gazdag út után részt vett a francia hadsereg által ostromlott Milánó várának védelmében, majd miután francia fogságba kerültek, egy újabb, a Mont Blanc-on és a francia Riviérán át vezető fárasztó, de szép út után¹² Petrarca lakóhelye, a Vaucluse melletti provanszi kisvárosban, Draguinanban töltött két hónapot egy barátságos családnál, ahol úti naplóján dolgozott, amelybe első verseit is beleillesztette.

Kisfaludy a franciaországi fogsága idején vált költővé. A szép provanszi tájban, Petrarca egykori otthona közelében egyre többet olvas. Vergilius és Petrarca versei mellett az új barátnője, a művelt párizsi lány, Caroline d’Escalapon által ajánlott francia szerelmi és erotikus költőket, Évariste Parnyt, Mme Deshuilères-t, François-Joachim Pierre de Bernis-t, valamint Rousseau *Új Héloise*-ét is olvasta, és egyre nagyobb kedve volt magának is az írásra. Két hónapi „nyaralás” után a franciák becsületszó ellenében szabadon engedték a fogoly tiszteket, és magyar barátjával együtt egy viharos tengeri út után tért vissza Genovába, majd Ausztriába. Ezt követően három évig a Habsburg Birodalomhoz tartozó Württembergi hercegségben szolgált az ezredével, és 1799-ben részt vett három

12 Olaszországi útjáról és francia fogságáról részletesen ír a kiadatlanul maradt *Napló és francia fogság* című, Mikes Kelemen *Törökországi leveleivel* egyenrangú, igen olvasmányos művében. Kiadásai: Szerk. az Apáczai Csere János gimnázium munkaközössége, Magyar Helikon, 1962, valamint Kisfaludy Sándor: *Szépprózai művek*. Szerk. Debreczeni Attila. Debrecen, 1997, Kosuth Egyetemi Kiadó.

Napóleon elleni véres svájci csatában. A szolgálata első két békés évében azonban Kisfaludyban kezd kifermálódni a gondolat, hogy Petrarcat követve ő is egy szerelmes versciklusban örökíti meg alteregója, Himfy szerelmét, és ezekkel meghódítja Szegedy Rózát, akit olaszországi útja előtt ismert meg egy badacsonyi szüreten. Így is lett. Előbb elküldte az őt korábban kikoszarozó Rózának a Himfy-versek első kötetének kéziratát, majd otthoni barátai segítségével megkérte és elnyerte annak kezét és hozományát. 1799 első felében a franciákkal kötött békekötés után leszerelt, és visszatért sümegi birtokára. 1800-ban összeházasodtak Szegedy Rózával, 1801-ben pedig megjelent a *Himfy szerelmei* első kötete. A nagy közönségsiker után sümegi birtokain és felesége badacsonyi szőlőjének köszönhetően boldogan élt 1844-ben bekövetkezett haláláig, mint jómódú gazdálkodó magyar nemes (Berzsenyi Dánielhez, Kazinczyhoz és Kölcsey Ferenchez hasonlóan) és mint elismert költő, regék és drámák szerzője.¹³

IV. A Himfy szerelmei

A Kisfaludy Sándor szerelmes verseit tartalmazó két kötet, a szerző neve feltüntetése nélküli *A Kesergő szerelem* (1801) és a házassága első éveiben írt *Boldog szerelem* 1807-ben *Himfy szerelmei* címmel jelent meg, ekkor már a mindenki által ismert költő nevének feltüntetésével. Az első kötet előszava a szerelmi költészet magyar irodalomba való felvételének szükségességét hirdeti, míg a mindkét ciklust tartalmazó kötet előszavában Kisfaludy büszkén vallja, hogy azért írta Petrarca *Daloskönyve* mintájára szerelmes verseit, hogy ezek által megteremtse a magyar szerelmi lírát, és ezzel tudjon szolgálni hazájának.

Érdekes összevetni a két kiadás előszavait Balassi Bálint *Szép Magyar Komédiáihoz* írt *Prológusával*, amelyben szerelmi költészet magyarországi meghonosításának szükségességét hirdeti éppúgy, mint Kisfaludy, aki nem tudhattott sem Balassi Júlia-verseiről, sem Csokonai szerelmi lírájáról.

Balassi Bálint így ír a bevezetőjében: *nem tudom, hogy micsoda bolond szokás és pór szemérmesség bánt bennünket, hogy azt csak mi szégyenljük, azmivel egyéb nemzet dicsekedik és tisztelgetik, [...] Oztán mennyi olasz, francúz, német vagyon, ki azféle dolgokról szerez verset, vagy komédiát, ki nem botránkozásnak, hanem szép találmány-nak dicsírnek egyéb nemzetek! Ha én is azért a magyar nyelvet ezzel akartam meggazdagítani, hogy megismerjék mindenek, hogy magyar nyelven is meglehetne ez, ami egyéb nyelven meglehet.* Hasonlóképp Kisfaludy Sándor is büszke volt arra, hogy ő a szerzője a magyar nyelv és irodalom első önálló szerelmes dalokat tartalmazó kötetének.

13 1809–1910 között II. József megtette szárnységédeként részt vett a Napóleon ellenes nemesi inszurrekcióban, majd a Magyar Tudós Társaság (később Tudományos Akadémia) megszervezésében és az 1831-ben létesült Füredi Magyar Színház megalapításában. Vö. Fenyő István: *Kisfaludy Sándor*. Budapest, 1961, Akadémiai Kiadó.

Csokonai a *Lilla*-kötet előszavában a 200 dalból és 21 énekből álló *Keseregő szerelmet* „poétai románnak” nevezi. A verskötet ugyanis laza epikus szálát követ, amelyben a szerelmi csalódás után katonának állt Himfy a halálban keresi a szerelmi szenvedéseinek végét. A második ciklusban már nincs epikus keret, Himfy „boldog szerelemben” él a verseivel meghódított felesége mellett. A 7 énekből és újabb 200 dalból álló *Boldog szerelem* versei a szép Badacsonyi környéki tájban, a természettel szimbiózisban élő gazdaságát vezető, feleségét szerető nemesember boldogságát énekli meg. Hol van itt a szerelem, a feleség boldogsága kérdezhetnénk ma, de a 19. század elején a korabeli olvasók kedves olvasmányai voltak ezek a Himfy-dalok is, így nem egy költőnk, köztük Vörösmarty Mihály és Petőfi Sándor is átvett egy-két sort és a petrarkista formulákat Kisfaludy *Boldog szerelméből*.¹⁴

Mind a két Himfy-ciklusban a dalok és énekek formája ugyanaz – és ha a 12 soros Himfy-dalok nem is igazi szonettek, és az énekek sem igazi canzonék, de Petrarca szonettjeinek és canzonéinek formájára íródtak,¹⁵ és a kötetek a *Canzoniere* struktúrája szerint lettek szerkesztve. Hasonlóképpen Kisfaludy szerelemfelfogása is Petrarca hatását követi a szerelem érzésének variálásában, és a szerelmes férfi lelki rajzában.

Petrarca Himfy-versekre gyakorolt hatásáról is több tanulmány született,¹⁶ de az kevésbé ismert, hogy 1874-ben a kéziratok átnézésekor kiderült, hogy Kisfaludy Sándor a *Keseregő szerelem* kéziratában Kisfaludy saját dalai fölé olasz nyelvű Petrarca-mottókat írt. Ezek a mottók nem szerepeltek és nem szerepelnek máig egyetlen Himfy-kötetben sem, egyedül csak *Keseregő szerelem* kötet belső lapján áll egy olasz idézet Petrarca daloskönyvének első szonettje második versszakának sorai, amelyben Petrarca megértést kér fiatalságának „botlásaiért” azoktól, akik tudják titkát a szerelemnek. Ezt követően a kötetben több idegen nyelvű idézet nem található. Ezzel szemben a *Keseregő szerelem* három fennmaradt autográf kéziratában a versek 90 százaléka fölött francia, latin, német és olasz idézetek állnak, és ezek közül 77 vers fölött áll olasz nyelvű idézet, a legtöbb Petrarcától és egy-két 18. századi olasz költőtől (mint Pietro Metastasio). Ezek alapján megállapítható, hogy Kisfaludy Sándor nem tesz mást, mint Petrarca és más költők szerelmes verseiből választ ki sorokat, amelyeket a kéziratban

14 Petőfi a *Szeretlek kedvesem* lezárásában átveszi a *Boldog szerelem* 100. dalának azt a gondolatot, hogy nem a költőt, hanem szerelmét illeti a dicséret, mert tőle tanulta ezt a nagy szerelmet. Hasonlóképp a *Minek nevezzetek* formulát is Kisfaludy 102. dalából vette át, és még a Szabadság, szerelemnek is van Kisfaludy-előképe a *Boldog szerelem* 120. dalában (A szabadság és szerelem / E szükséges két elem).

15 Horváth János *verstani munkái*. Szerk. Korompay H. János és Korompay Klára. Budapest, 2004, Osiris.

16 Angyal Dávid: *Jegyzetek a Keseregő szerelem verseihez*, in *Kisfaludy Sándor Minden Munkái*, I. Szerk., Angyal Dávid. Budapest, 1893, Franklin; Szabó Mihály: *Kisfaludy Sándor és Petrarca*. Pécs, 1927.

még mottóként a versek fölé írt. Ezekből kiindulva formálta saját verseit a 18. század végi szentimentális petrarkizmus modorában.

Kisfaludy szerelmi költészetének petrarkizmusa mindenekelőtt a kéziratban versek fölé írt Petrarca-sorok átvételében áll. Kisfaludy Sándor a *Himfy szerelmeiben* a petrarcai formulák, motívumok beépítésével újíttotta meg a magyar dalköltészetet a 19. század elején,¹⁷ amikor Balassi Bálint petrarkista szerelmi versei még ismeretlenek voltak, és amikor Csokonai költői nagysága sem volt még egyértelműen elfogadva. Ma már nyugodtan állíthatjuk, hogy a *Kesergő szerelem* verseinek esztétikai és irodalomtörténeti értéke épp az „irodalmi inspiráció” tényében áll. Kisfaludy Sándor a Petrarcától vett sorok egy-egy gondolatából, hangulatából, képeiből építi fel saját dalait. Petrarca példáját követve írta szerelmes verseit, hogy azokban ki tudja fejezni saját szerelemmel kapcsolatos gondolatait és érzéseit.

A kortárs költők, mint Csokonai, Berzsenyi és Kölcsey (az egyetlen Kazinczy kivételével), azért tartották nagyra a *Kesergő szerelmet*, mert ugyan Kisfaludy Petrarca *Daloskönyvét* követve írta verseit, de érezték, hogy valódi szenvedélyből születtek. Csokonai a Himfy sikerén fellelkesülve határozta el, hogy kiadja egy kötetben saját szerelmes verseit. A halála után 1805 megjelent Lilla-dalok *Előbeszéde* elején lelkesen üdvözölte az „Erató Lantját megzendítő” költőt, mert „Himfy Múzsájának képzelődési nagyok, mint a teremtés, érzései hol meleg, mint a nyári nap, hol égetők és erőszakosak, mit a felháborodott Etna; találmányi egyenlők, tarkák, kifogyhatatlanok: egy szóval az egész munkája olyan, mint valamennyi ígész vidéke a Cyprus boldog Szigetének, virágokon tapod az ember mindenütt [...] Gratziákat talál az ember, s hízelkedő Amorokat.”

Ezt érezték a korabeli olvasók is, és dalai ezért voltak képesek meghódítani mindenekelőtt a hölgyolvasók szívét. Számukra az, hogy Kisfaludy „a magyar Petrarca”, azt jelentette, hogy a *Himfy*-versek szerzője éppúgy a szerelem költője, mint a világirodalom egyik legnagyobb alakja volt. Francesco Petrarca *Daloskönyve* összes verseinek 1967-évi magyar kiadását szerkesztő Kardos Tibor szerint „Olyan alkotás, mint Kisfaludy Sándor két részes daloskönyve [...] még az európai petrarchizmus széles folyamában is példa nélkül áll. Ám legyen, hogy a dunántúli nemesúr egyszerűbb – sokak számára talán együgyű –, de amikor azonosul Petrarcával, különösképpen a 'Kesergő szerelem'-ben –, az egyetlen hatalmas érzem zengő húrján szólaltatja meg, akkor a legemberibb, [...] akkor teljesen eggyé válik a szereppel.”¹⁸

Kisfaludy Sándor az olasz mottójú dalaiban nem egyszerűen átveszi (kölcsonzi), a versek fölé írt mottók sorait (ezt csak néhány dalnál láthatjuk), hanem a Petrarca versekből kiemelt sorokat átfogalmazza saját érzelmei és fantáziája

17 Sárközy Péter: *Az utolsó magyar petrarkista: Kisfaludy Sándor*. Budapest, 2022, Magyar Napló. A kötetben az olasz mottójú versek elemzése a 144–266. oldalon található.

18 Kardos Tibor: *Petrarca életműve és a „Daloskönyv”*, in *Francesco Petrarca daloskönyve*. Szerk. és jegyzetek: Kardos Tibor. Bukarest, 1988, Kriterion, 467–588, 512.

szerint. Horváth János szerint Kisfaludy a „mottót csak hangütésnek, a téma kijelölőjének hagyja meg, csak a dal-ötletet merítve belőle. [...] saját élményihletét a petrarkizáló sablonnal kapcsolta össze”.¹⁹ Ebben állt Petrarca igazi hatása Kisfaludyra és nem a Himfy-dalok ciklusokba szedésében, dalokra és énekekre való felosztásában vagy a 12 soros Himfy-strófákból álló dalok formai hasonlóságában Petrarca szonettjeihez. Kisfaludy Sándor Petrarca hatására volt képes megújítani, átformálni, az irodalmi hagyományba szervesen beépíteni a hagyományos magyar dalköltészetet. Debreczeni Attila szerint „Himfy úgy lett egy modern irodalmi műforma reprezentánsa, hogy teljesen otthonos maradt a populáris énekköltészet közegében is”.²⁰ A Himfy-versek igazi irodalomtörténeti értéke és jelentősége épp az európai szerelmi költészetet Petrarca óta meghatározó hatása volt. Rónay György szerint „A *Kesergő szerelem* egyike, az utolsó hulláma annak a költészetnek, amelyet az irodalomtörténet „petrarkizmusnak nevez”.²¹ Ady Endre *A halottak élén* kötetében jelent meg a *Ceruza-sorok Petrarca könyvén* című egyik utolsó szerelmes verse, amelynek címe akár az is lehetett volna, hogy ‘Petrarca és Himfy könyvén’, hiszen a záróstrófa mindkét költőt idézi:

„Boldog vagyok, mert nagyon szenvedek,
Boldog vagyok: érted vagyok beteg,
Halálra szánt, mint rég ezelőtt
Mint régen a hajdani nem szeretettek,
Mint régen a bús szeretők.”

V. Petrarca magyar fordításai

Csokonai Vitéz Mihály és Kisfaludy Sándor költészetével véget ért az olasz költészet három évszázada tartó közvetlen hatása a magyar költészetben. Az 1800-as évektől kezdve a modern európai irodalom befolyásolta a magyar költők alkotásait. Az olasz költészet és irodalom közvetlen teremtő hatását átvette az olasz írók műveinek magyar fordítása.

Petrarca *Daloskönyve* szonettjeinek első magyar kiadása a 19. század végén jelent meg, a kor jelentős fordítója, az olasz irodalomtörténész Radó Antal munkájaként, de a kiadásnak nem volt átütő sikere. Ezért fogott hozzá a szonettek újrafordításához Sárközi György. A 100 versből álló kis bilinguis kötetet 1943-ban még ki tudta adni,²² de a teljes fordításra már nem maradt ideje, mert barátaihoz,

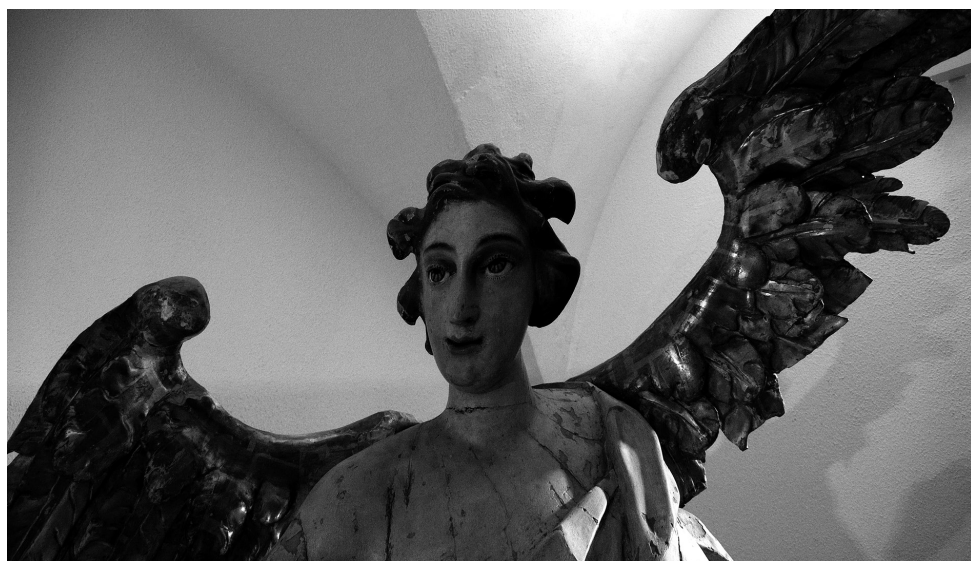
19 Horváth János: *Kisfaludy Sándor*. I. m. 46.

20 Debreczeni Attila: Kisfaludy Sándor „érzékeny” évtizede. In *Kisfaludy Sándor. Szépprózai művek*. I. m. 216.

21 Rónay György: A boldog szerelmes. *Vigilia*, 1954, 669.

22 Francesco Petrarca *Daloskönyve – Rime scelse*. Ford. Sárközi György. Budapest, 1945, Franklin.

Halász Gáborhoz, Radnóti Miklóshoz és Szerb Antalhoz hasonlóan munkaszolgálatosként pusztult el a világháború végén. Kardos Tibor professzor, az ELTE Olasz tanszékének 1949–1973 közötti professzora a hatvanas években a tanszék tanárainak (Fogarasi Miklós, Rózsa Zoltán és Sallay Géza) közreműködésével hozzáfogott az olasz irodalom három „koronás” firenzei költője (*tre corone fiorentine*) összes műveinek kiadásához. Dante, Boccaccio után 1967-ben került sor Petrarca *Canzoniere*jének kiadására.²³ Kardos Tibornak ehhez sikerült meggyőznie 17 neves költőt, akik közül sokan 1947–48-ban vendégei voltak a Római Magyar Akadémián (Csorba Győző, Károlyi Amy, Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, majd Takács Zsuzsa), hogy fordítsák le a Sárközi György által még le nem fordított verseket. Hasonlóképp Szörényi László felkérésére Hárs Ernő 2007-ben lefordította és megjelentette Petrarca a másik nagy olasz nyelven írt költemény-ciklusát, a *Trionfit*.²⁴ Így elmondhatjuk, hogy Petrarca olasz nyelvű versei ma színvonalas költői fordításban olvashatók az olaszul nem tudó új magyar költők és a szép versek kedvelői számára.

Dömötör Mihály: Metamorfózis: a földre szállt angyalok-sorozat, 2017–2018

23 Dante Alighieri összes művei. Budapest, 1962, Magyar Helikon; Boccaccio művei. Uo., 1964; Francesco Petrarca Daloskönyve. Budapest, 1967, Európa.

24 Francesco Petrarca: *Diadalmenetek – Triumphli*. Ford. Hárs Ernő, előszó, életrajz, bibl. Szörényi László. Budapest, 2007, Eötvös Könyvkiadó.